

GORACA İLE TÜRKÇE ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE

Ergin JABLE*

Cevdet ŞANLI**

Geliş Tarihi: Ağustos, 2017

Kabul Tarihi: Eylül, 2017

Öz

Türk dilinde k'ler g(g > k, kel- > gel- > gibi) olur, r'ler z (r > z, Oğur > Oğuz, sekir > sekiz gibi) olur. “Gora” kelimesi” Koza” mıdır, yoksa Sırp dilindeki anlamıyla “Dağ veya Tepe” (Crna Gora – Karadağ; Fruška Gora – Fruška Dağı; Kranjska Gora - Krany Dağı gibi) midir? Kesin bir belge olmayışı ile birlikte, bilimsel anlamda bu soru sürekli kafa karıştırıp, siyasi sahiplenmeler devam edecektir. Bugün siyasi anlamda Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan ve hatta en son Slovenya devletleri bile Gora’da yaşayan ahaliye kendi ülkelerinin vatandaşlığına kabul ettirmek için gönüllü pasaport verebilmektedir.

1915 yılında Çanakkale Savaşı’nda 97 şehit veren Goralılar kültürlerini, örf, adetlerini, geleneklerini, göreneklerini, müzik aletlerini (saz, divan, bağlama, cura), Türk edebiyatındaki gibi kafiyeye ve hece veznine uyararak söyledikleri türkülerini, doğum, ölüm, düğün adetlerini, mezar taşlarını, damgalarını koruyarak Türk’ten farklı olmadıklarını kanıtlamaktadırlar.

İslam dininin beş şartı olan Kelime-i Şahadet, namaz, oruç, zekât ve hac ile kültürlerini korumakta en büyük etken olarak din görülmektedir. Osmanlı’nın çekilmesinden sonra her türlü işkence ve baskıya maruz kalarak Slavların veya Sırpaların etkisiyle dillerindeki ses ve şekil değişimlerine kadar Goralılar İslam dininden taviz vermeyip kendilerini koruyabilmişlerdir.

Bizi ilgilendiren kısmı Goracanın bazı dil özellikleri ve bu dilin Türk dilinden ayrılmadığını, ayrılmadığını az da olsa ortaya çıkarıp bilime katkı sağlamaktır. Doğrusu Gora diline veya Goracaya Boşnak Dili veya Boşnakça denmemeli.

Anahtar Sözcükler: Gora, Koza, Türkçe, Dil.

ON THE RELATIONSHIP OF GORANI AND TURKISH

Abstract

In Turkish Language letter “g” becomes “k” (e.g. g > k, kel- > gel-), and “r” becomes “z” (e.g. r > z, Oğur > Oğuz, sekir > sekiz). Does the word “Gora” mean “Koza”, or it carries a meaning of a “mountain or hill” as in Serbian language (e.g. Crnagora – Montenegro; Fruška Gora – Fruška Mountain; Kranjska Gora – Krany Mountain). With the lack of a definitive document, this issue will result in continuous confusions, the scientific sense and disputes in political ownership. Today, countries like Bulgaria, Macedonia, Serbia and even recently the state of Slovenia, are politically

* Dr.; Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erginj@gmail.com.

** Yrd. Doç. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, csanli@yildiz.edu.tr.

trying to convince the people of Gora to be part of their countries by voluntarily offering citizenships through giving them passports.

The Gorani people who 97 martyrs in the Battle of Galipolli in 1915 prove that they are not different from the Turks particularly through preserving their culture, customs, habits, traditions, music instruments (saz, divan, bağlama, cura), the folk songs that they sing following the rhyme and syllabic meter that appears in the Turkish Literature, their customs related to birth, death and wedding, as well as their tombstones and seals.

Religion is seen as the most important factor in preserving their culture given that they follow and practice Kelima Shahadat, prayer, fasting, charity and pilgrimage which represent the five pillars of the Islamic religion. After the withdrawal of the Ottoman Empire, being exposed to all kinds of torture and oppression, the Gorani people who were exposed to all kinds of torture and oppression after the withdrawal of the Ottoman Empire, have been able to protect their culture by not compromising their Islamic beliefs despite the linguistic influence of Slavs or Serbs to the vocal and structural changes in their language.

The part that interests us is to reveal at least some characteristics of the Gorani Language and its inseparability or impossibility of separation from Turkish Language, thereby contributing to the science in general. Actually, the Gorani language should not be referred to as Bosnian Language.

Keywords: Gora, Koza, Turkish, Language.

Gora ve Goralılar Üzerine:¹

Şar Dağlarının üç ülkeye (Arnavutluk, Kosova ve Makedonya) yayıldığı gibi Gora bölgesi de üç ülkeye yayılmıştır. Merkezi Dragaş (Dragaç / Türkçe'ye yakın bir kelime olarak da Darağaç) Belediyesi olan Gora bölgesinin ve Goralıların yaşadığı bölgede toplam 30 köy bulunmaktadır. Bunlardan Dragaş Belediyesi ve Dragaş'a bağlı Kosova'da 19 köy, Arnavutluk'ta 9 köy, Makedonya'da 2 köy bulunur. Bölge köylerinin yükseklikleri 950 – 1450 rakım arasındadır². Kosova'nın güneyinde bulunan Gora, Prizren'den 37 km uzaklıktadır.

¹ Bu makaleyi yazmamıza vesile olan Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a; Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ başkanlığında Gora'da yüzey araştırmaları gerçekleştiren ekipte yer alan Doç. Dr. Semra ALYILMAZ'a, Prof. Dr. Osman MERT'e ve 18 Mart 2017 tarihinde Gora'nın Dragaş şehrinde "Gora'nın Çanakkale Şehitleri" anma töreni düzenlediği için Türk kurumları adına ilk ciddi adımı atan Priştine Yunus Emre Enstitüsü Müdürü Dr. Mehmet ÜLKER'e teşekkür ederim.

² Redzevi, İlber, "GORA i Njene Etniçke Karakteristike" s. 5, Dragaş 2014. Blendi Kitabaevi.

Foto: Gora bölgesini gösteren bir harita.

Kosova’da bulunan 19 köy (Baçka, Brod (Dibrod), Globoçica, Dikance, Krstec, Kukuljane, Kruşevo, Leştane, Ljubošta, Mlike (Melike), Orçuşa, Radeşa, Rapça, Restelica, Varoşica, Vranişte (Eboranişte), Zlipotok (Hızlipotok³)) ile Opoya ve Luma⁴ köyleri de Gora bölgesine aittir.

Gora bölgesinde köy haneleri 30 haneden 500’ün üzerinde haneye kadar değişik büyüklükte ve alanı 385.6 km²’dir⁵. 1912’de Globoçica, Gora müftülüğüdür⁶.

Gora bölgesinde yaşayan ahalinin etnik kimliği bakımından birçok tartışma devam ettiği gibi konuyla ilgili Sadik İdrizi birçok soru üretir. “Birçok halkın yaşadığı ve göç ettiği, bugün ise birçok devletin sahip çıkmak istediği bölgede Goralıların hangi etnik yapıya sahip olduğuna karar vermek çok zor. Bir yandan Avarlar, Peçenekler, Kumanlar, Yörükler, öte yandan Osmanlılar? Birinci teori Gora’nın etnik yapısı yer işaretlerine göredir. İkinci teoriye göre ise Kırım’dan bu bölgelere yani Balkanlar’a göç eden kabilelerden birinin Mengü – Goray (Goray / Guray / Goraj – Gora) olmasıdır. Doğu’dan (Süriye’den) gelenlerle Peçenek ile Kumanlar’dan olan bir etnik yapı vardır⁷.

³ Kosova Salnamesi, s. 4. 1876 sayımları, Çeviren: M. Yahya – M. Ayanoğlu. İstanbul, 2002.

⁴ Redzevi, age. s.11. Osmanlı döneminde bugünkü Opoya ve Luma köyleri Gora Kazası olarak geçer.

⁵ Hasani, Harun, “ Migraciya Stanovništva Gore” s. 149. Beograd, 1995

⁶ Osmanlı Devleti Arşivi, s. 5/1330

⁷ İdrizi, Sadik, “ Gora Jedan Pogled Unazad” s. 1. 2004 Dragaş

Osmanlı bu toprakları terk ederken Goralılar zaten Sırların, Arnavutların, Makedonların ve Bulgarların asimilasyonuna uğrayan bir toplumdur⁸.

Aliya Džokovič ise konuyu şöyle özetler: “ Goralıların, Kırım’dan, Romanya ve Bulgaristan’dan gelerek Mengü – Guray kabilesinden olduklarını damgalar (bugün bazı aileler hayvancılıkta kullanır) kanıtlar. 11. Yüzyılda Aga ailesi Süriye’nin Halep şehrinde buralara göç ettiğini müftülükte yazılı belge ile gösterir. Buna örnek canlı abide Mlike (Melike) köyünde Osmanlı Türkçesiyle camide olan yazılı taşır⁹.”

1913 yılında yapılan nüfus sayımına göre bölgede 20.576 Goralı vardır¹⁰. Osmanlı’nın çekilmesiyle, bu topraklar Sırlar tarafından işgal edilmiş; hırsızlık, talan, işkence ve çeşitli baskılar Goralıların göç etmesine neden olmuştur. 1950 yılları arasında sadece yaşlılarla çocuklar kalmıştır. Gençlerin büyük bir kısmı Avrupa ülkeleri ile Türkiye ve Balkan ülkelerine (gurbet diye nitelendirerek) göç etmişlerdir. 1999 savaşından önce Kosova genelinde Goralıların nüfus sayısı 25 bini aşmıştır. Bugün Kosova’da bu sayı 11 bin olarak gösteriliyor. Aslında 4500 Goralıyı, Boşnaklar 2011 sayımlarında Boşnak olarak kaydettirdi. Goralılara göre gurbette bulunan Goralı sayısı 10 binin üzerindedir.

Bugün halen giyim, kuşam, gelenek, görenek, örf, adet, maddi (fiziki) ve manevi (ruhen) olarak genel anlamda kültürleri Türk – İslam kültürünün içindedir. Dildeki etkilenmeyi Goralılar dinde yaşanmasına izin vermemişlerdir.

Gora diline en çok komşu ülkelerin ve bölgede yaşayan diğer etnik grupların etkisi görülür. Goralılara bugün bile sahip çıkmaya ve kendine benzetmeye çalışan Sırlar, Bulgarlar ve Makedonların Gora diline etkileri görülmektedir. Bu üç dildeki birçok kelimeyi Goralılar kullanmaktadırlar.¹¹

Slavlarla meydana gelen yakınlaşma dil üzerinde etkisini göstererek Gora dilinde bir yenilik olarak gösterilir. Önceki konuşma dili Slav soyundan değildi. Gora dilinin alt yapısı Türk - Moğol dilinin alt yapısıydı.¹²

Osmanlı’nın Balkanlara gelmesiyle birlikte Osmanlı Türkçesi’nden sadece Goralılar değil, tüm diğer halkların dilleri etkilenmiştir. Bu dillerin hepsine özellikle Gora diline zenginlik katan Osmanlı Türkçesi, diğer dillerin sözlüklerini kendileri dâhil olmak üzere unutturur. Bu etkiyi Goralılarda olduğu gibi Boşnaklarda, Torbeşlerde, Sırlarda ve diğer toplumların dillerinde açıkça görülmektedir.

⁸ Cvijiç, Jovan, *Balkansko Poluostrvo*” s. 31. GOS, knjiga II, Beograd, 1987.

⁹ Džogoviç, Alija, “ Mitovi, Predanja i Vjerovanja Tursko – Mongolskih Naroda u Gori i Zupi” Alem, br. 118. s. 32

¹⁰ Hasani, age. s. 154

¹¹ Doklje, Nazif, “Goranski Narodni Pesni” Skoplje, 2000, s. 17

¹² Doklje, age. s. 17

Goraca - Türkçe İlişkileri:

Bugün Gora dilinde Türkçeden geçen pek çok kelime bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmını konunun ilgililerinin dikkatlerine sunmanın yararlı olacağına inanıyoruz.

Ramadan Redzeplari'nin yazdığı kitabın adı “*Gorske Kajnaci Hakikatne Goranske Lafoji*” tercümesi “*Gora Kaynakları Goralıların Hakiki Lafları*”. Bu kitabı 1953'ten 2014'e kadar ses kayıt cihazıyla yaptığı metin derlemelerini hazırlamış ve yıllar sonra yayınlamıştır. Konuşmacılar, dilden, dinden, beyitlerden, sosyal sorunlardan, adetlerden, geleneklerden, göreneklerden, yaşlıların anlattıkları hikâyelerden, dualardan, hadislerden, kıymetli nasihatlerden ve buna benzer çeşitli konulardan konuşmuşlardır. Bu kitap “Confederazium Svizra” İsviçre'nin bir kurumu tarafından desteklenerek yayınlanmıştır. Kitabın Editörü Avnija Bahtijari, bu makalemizi yazmamızda en çok yardım eden Goralı kardeşimizdir. Kendisine özellikle teşekkür ediyoruz.

Goraca'da Türkçe kelimeler

aga – ağa (Redzeplari. s. 35)	baterisa – batırıyor (age. s. 119)
agina – ağanın (age. s. 35)	batisa – batacak (age. s. 27)
alışvereš – alışveriş (age. s. 42)	batisa – batacaktır (age. s.7)
alidžija – alıcı (age. s. 39)	batisaš – batıyorsun (age. s. 71)
altın – altın (age. s. 107)	batlak – bataklık (age. s. 71)
ama – ama (age. s. 8)	beg – bey (age. s. 57)
araba – araba (age. s. 91)	begendisaj – beğen (age. s. 90)
arkardaš – arkadaš (age. s. 122)	begendisujenje – beğenmek (age. s. 71)
arkardaša – arkadaşı (age. s. 102)	begljer – begler (age. s. 38)
aršina – arşın (age. s. 40)	beljek – bellek (age. s. 75)
aslan – aslan (age. s. 102)	bendisaf – beğendim (age. s. 153)
avdžija – avcı (age. s. 41)	benlik – benlik (age. s. 131)
avdžilik – avcılık (age. s. 117)	bes – besin (age. s. 43)
azdisa – azdıysa (age. s. 77)	bıktisuje – bıktıyor (age. s. 81)
azgınlık – azgınlık (age. s. 130)	bıktisuješ – bıktırıyor (age. s. 43)
babo – baba (age. s. 35)	bilmezove – bilmezlerin (age. s. 126)
babolari – babalar (age. s.9)	bin jaša – bin yaşa (age. s. 93)
baboske – babadan (age. s. 8)	binlik – binlik (age. s. 131)
bajegi – bayağı (age. s. 8)	bitirisano – bitirilmiştir (age. s. 35)
bajram – bayram (age. s. 48)	bolluk – bolluk (age. s. 37)
bašljajsujem – başlıyorum (age. s. 55)	borč – borç (age. s. 86)

borçot – borcunu (age. s. 86)	dojum – doyum (age. s. 37)
boş – boş (age. s. 39)	domus – domuz (age. s. 106)
boşuna – boşuna (age. s. 115)	dur – dur (age. s. 14)
boş – boş (age. s. 49)	dursun – dursun (a.g.e. s.10)
boza – boza (age. s. 11)	egljendže – eğlence (age. s. 110)
bunar – pınar (age. s. 64)	elj – el (age. s. 57)
burek – börek (age. s. 67)	ferizof – ferizin (age. s. 11)
bursuka – porsuk (age. s. 37)	fırlaj – fırlan (age. s. 61)
çalım – çalım (age. s. 71)	fırlji – fırlıyor (age. s. 39)
çanak – çanak (age. s. 109)	fırljiş – fırlanıyorsun (age. s. 40)
çanakkaljin – çanakkalenin (age. s. 37)	guljderen – gülderen (age. s. 50)
çatma – çatma (a.g.e s. 38)	han – han (kağan) (age. s. 103)
çekmedžiča – çekmececik (age. s. 14)	hanima – hanım (age. s. 12)
çivije – çiviler (age. s. 131)	hanime – hanımlar (age. s. 8)
çufta – köfte (age. s. 10)	hapansıs – apansız (age. s. 47)
çumljek – çömlek (age. s. 109)	hırsızlık – hırsızlık (age. s. 101)
çumur – kömür (age. s. 141)	hırsızlık – hırsızlık (age. s. 117)
çürk – kürk (age. s. 69)	ikindija – ikindi (age. s. 138)
dailik – dayılık (age. s. 66)	işik – ışık (a.g.e s. 132)
dajdžo – dayı (age. s. 79)	jabandiske – yabancılarca (age. s. 13)
damaram – damarım (age. s. 140)	jabanija – yabancı (age. s. 39)
damariti – damarlar (age. s. 140)	jacija – yatsı (age. s. 138)
damka – damga (age. s. 124)	jacija – yatsı (age. s. 42)
davrandisujem – davranıyorum (age. s. 48)	jaj – yay (age. s. 39)
davrandisuješ – davranıyorsun (age. s. 106)	jalfındžije – yalancılar (age. s. 116)
dedeljeri – dedeler (age. s.9)	jangın – yangın (age. s. 108)
dedikodidžije – dedikoducular (age. s. 141)	janliš – yanlış (age. s. 84)
dedoske – dededen (age. s. 8)	jaratisaf – yaratmış (age. s. 127)
dedosko – dededen (age. s. 25)	jaratisaf – yaratmış (age. s. 141)
deljikanljija – delikanlı (age. s. 46)	jaratisnača – yaratıcı (age. s. 19)
deljikanljiski – delikanlıca (age. s. 139)	jaratisuje – yaratıyor (age. s. 19)
demek – demek (age. s. 139)	jaratisuje – yaratıyor (age. s. 33)
demek – demek (age. s. 8)	jazar – yazar (age. s. 105)
demije – gemiler (age. s. 75)	jemiş – yemiş (age. s. 27)
demiri – demir (age. s. 12)	jendisuje – yeniyor (age. s. 118)
dip – dip (age. s. 48)	jendisuje – yeniyor (age. s. 29)
dogma – doğuştan (age. s. 133)	jendisuje – yeniyor (age. s. 84)

jendisujet – yener (age. s. 118)	kulandisujeme – kullanıyoruz (age. s. 154)
jigiti – yiğitler (age. s. 48)	kulandisujeş – kullanıyorsun (age. s. 37)
kajnaci – kaynaklar (Redžepłari. s. 5)	kulandisujet – kullanıyorlar (age. s. 66)
kajnak – kaynak (age. s.5)	kulandisujete – kullanıyorsunuz (age. s. 47)
kalabalık – kalabalık (age. s. 118)	kurdalji – kurtali (age. s. 48)
kalajsan – kalaylı (age. s. 85)	kurtaljisam – kurtarabileyim (age. s. 8)
kalauz – kılavuz (age. s. 47)	kurtaljisam – kurtulacağım (age. s. 51)
kaldırma – kaldırım (age. s. 100)	kurtuluş – kurtuluş (age. s. 112)
kandisaf – kandım (age. s. 32)	kurtuluş – kurtuluş (age. s. 32)
kandisan – kanmış (age. s. 135)	mehmed – mehmet (age. s. 35)
kandisan – kanmış (age. s. 57)	mor – mor (age. s. 40)
kaplajsuje – kaplıyor (age. s. 139)	nebiktisuje – bıktırıyor (age. s. 44)
kaplajsuje – kaplıyor (age. s. 68)	nekandisuj – kanma (age. s. 63)
karşi – karşı (age. s. 33)	nemutlji – ne mutlu (age. s. 51)
kavali – kavallar (age. s. 44)	ogin (jangîn) – yangın (age. s. 36)
kaydisa – kayıyor (age. s. 112)	ok – ok (age. s. 39)
kazan – kazan (fiçi) (age. s. 101)	orman – orman (age. s. 134)
kızdisan – kızgın (age. s. 140)	ortačko – ortaklı (age. s.89)
kızdisano – kızartılmış (age. s. 140)	ortak – ortak (age. s. 90)
kızgınlık – kızgınlık (age. s. 43)	ozkaçak – özkaçak (age. s. 10)
kîtlık – kıtlık (age. s. 138)	paşa – paşa (age. s. 93)
kokija – koku (age. s. 57)	pislik – pislik (age. s. 62)
kolaj – kolay (age. s. 37)	saglim – sağlam (age. s. 23)
kolajno – kolayca (age. s. 23)	sajdisujeme – saygı gösteriyoruz (age. s. 19)
kolajno – kolaydır (age. s. 51)	sajgija – saygı (age. s. 19)
komşijem – komşuyla (age. s. 28)	sajgiljija – saygılı (age. s.9)
komşijinog – komşunun (age. s. 41)	satidžija – satıcı (age. s. 39)
koptisa – kopuyorsa (age. s. 80)	şenlik – şenlik (age. s. 149)
koptisaje – kopuyor (age. s. 130)	sikintilici – sıkıntılar (age. s. 51)
kruşumljija – kurşunlu (age. s. 123)	sivrisinek – sivrisinek (age. s. 39)
kruşum – kurşun (age. s. 51)	soj – soy (age. s. 40)
kul – kul (age. s. 51)	son – son (age. s. 40)
kulandisaf – kullandım (age. s. 148)	sonujet – sonlanıyor (age. s. 98)
kulandisijeme – kullanıyoruz (age. s. 14)	sudžuk – sucuk (age. s. 111)
kulandisuaaf – kullandın (age. s. 133)	sutljijaş – sütü aç (age. s. 124)
kulandisuje – kullanıyor (age. s. 49)	sutljijaş – sütü aç (age. s. 60)
kulandisujem – kullanıyorum (age. s. 20)	taş – taş (age. s. 49)

timurtaş – timur taş (age. s. 103)
 tutunof – tütünün (age. s. 54)
 ujderisano – uydurulmuş (age. s. 117)
 ujderisuje – uyduruyor (age. s. 42)
 ujdısaş – uyduruyorsun (age. s. 105)
 ujdısuje – uyduruyor (age. s. 62)

ujgun – uygun (age. s. 22)
 umdisujeçi – umduğunu (age. s. 115)
 urneci – örnekler (age. s. 21)
 urnek – örnek (age. s. 24)
 uzmana – uzman (age. s. 79)
 veresije – veresiye (age. s. 68)

Goraca'da Arapça kelimeler

abaz – abbas (Redžeplari. s. 12)
 abdula – abdullah (age. s. 11)
 abidin – abidin (age. s. 48)
 adabi – adaplar (age. s. 106)
 ademova – ademin (age. s. 40)
 adet – adet (age. s. 46)
 adeti – adetler (age. s. 82)
 afetisuje – affediyor (age. s. 29)
 ahiret – ahret (age. s. 112)
 ahiretska – ahretten (age. s. 29)
 ahljak – ahlak (age. s. 33)
 ahljaksız – ahlsız (age. s. 137)
 ahmet – ahmet (age. s. 10)
 ahpaplık – ahbaplık (age. s. 95)
 ailje – aile (age. s. 27)
 airljija – hayırlı (age. s. 149)
 akal – akıl (age. s. 152)
 akıl – akıl (age. s. 140)
 akraba – akraba (age. s. 114)
 akraba – akraba (age. s. 55)
 akrepi – akrepler (age. s. 53)
 akşam – akşam (age. s. 138)
 alejhi – aleyhi (age. s. 29)
 aljija – ali (age. s. 12)
 aljija – ali (age. s. 9)
 aljim – alim (age. s. 53)
 allah – allah (age. s. 8)
 amanet – emanet (age. s. 28)
 amin – amin (age. s. 19)

arabat – harabati (age. s. 104)
 ashabi – ashablar (age. s. 9)
 ashabi – ashabları (age. s. 27)
 aşıka – aşığa (age. s. 76)
 aşıkljije – aşıklar (age. s. 153)
 aşıkljije – aşıklar (age. s. 24)
 aşk – aşk (age. s. 29)
 asker – asker (age. s. 36)
 aşkof – aşkı (age. s. 31)
 aziz – aziz (age. s. 53)
 badijala – bedava (age. s. 40)
 badijava – bedava (age. s. 57)
 bečarske – bekarlık (age. s. 7)
 bečaru – bekara (age. s. 130)
 beddova – beddua (age. s. 74)
 beddovajljija – beddualı (age. s. 90)
 bedelj – bedel (age. s. 94)
 bedžet – behçet (age. s. 10)
 bejiti – beyitler (age. s. 5)
 belja – bela (age. s. 32)
 belje – belalar (age. s. 123)
 beljki – belki (age. s. 8) bel – arp – ki fars
 bereçet – bereket (age. s. 135)
 beşer – beşer (age. s. 120)
 beşir – beşir (age. s. 12)
 bina – bina (age. s. 39)
 budala – budala (age. s. 42)
 čamilj – kamil (age. s. 11)
 čazim – kazım (age. s. 48)

- çefljejsaš – keyifliyorsun (age. s. 44)
 çejf – keyif (age. s. 44)
 çejfot – keyifli (age. s. 140)
 çemalj – kemal (age. s. 51)
 çibirlik – kibirlik (age. s. 71)
 çibrit – kibrit (age. s. 136)
 çitapi – kitaplar (age. s. 128)
 çitapi – kitaplar (age. s. 24)
 dakika – dakika (age. s. 140)
 davet – davet (age. s. 82)
 davetije – davetiye (age. s. 24)
 dersoji – dersler (age. s. 14)
 devamli – devamlı (age. s. 101)
 devljat – devlet (age. s. 89)
 dikat – dikkat (age. s. 72)
 dikkat – dikkat (age. s. 154)
 din – din (age. s. 7)
 dina – dini (age. s. 29)
 dinar – dinar (age. s. 112)
 dindaru – dindara (age. s. 112)
 dova – dua (age. s. 13)
 dove – dualar (age. s. 19)
 dučan – dükkân (age. s. 68)
 dučandžija – dükkancı (age. s. 67)
 dučanska – dükkânın (age. s. 67)
 đumlje – cümle (age. s. 39)
 đumljina – cümleten (age. s. 5)
 dunine – dünyanın (age. s. 132)
 dunja – dünya (age. s. 112)
 dunja – dünya (age. s. 29)
 dunjalik – dünyalık (age. s. 31)
 dunjava – dünyada (age. s. 32)
 džade – cadde (age. s. 24)
 džahilik – cahillik (age. s. 140)
 džahilji – cahiller (age. s. 129)
 džahilji – cahiller (age. s. 51)
 džahiljijetlik – cahiliyetlik (age. s. 140)
 džahillik – cahillik (age. s. 36)
 džamije – camiler (age. s. 14)
 džebrail – cebrail (age. s. 28)
 džehennem – cehennem (age. s. 29)
 dželajsan – cezalanır (age. s. 29)
 dželješanuhu – cellešanuhu (age. s. 13)
 dženubu allah – cenap-ı allah (age. s. 99)
 dženez – cenaze (age. s. 54)
 dženet – cennet (age. s. 145)
 džennet – cennet (age. s. 13)
 džesurluk – cesurluk (age. s. 130)
 džesurluk – cesurluk (age. s. 94)
 džezalajsa – cezalayabilir (age. s. 29)
 džezalajsan – cezalıdır (age. s. 120)
 džezve – cezve (age. s. 91)
 džina – cin (age. s. 85)
 džuma – cuma (age. s. 14)
 ebu bekir – ebu bekir (age. s. 9)
 edždadi – ecdatlar (age. s. 9)
 edždadoske – ecdattan (a.g.e s. 8)
 ejvallah – eyvallah (age. s. 55)
 eljadin – alaaddin (age. s. 45)
 eljaljemof – el alemin (age. s. 36)
 eljhamduljiljahi – elhamdülillahi (age. s. 108)
 eljmaz – elmas (age. s. 131)
 eminof – eminin (age. s. 10)
 emir – emir (age. s. 40)
 emrula – emrullah (age. s. 10)
 erbap – erbap (age. s. 43)
 erbaplik – erbaplık (age. s. 130)
 esatova – esatın (age. s. 37)
 eşija – eşya (age. s. 51)
 eşref – eşref (age. s. 10)
 evljat – evlat (age. s. 152)
 evljija – evliya (age. s. 114)
 evljija – evliya (age. s. 50)
 faik – faik (age. s. 51)

fajda – fajda (<i>age. s. 153</i>)	hakk – hak (<i>age. s. 66</i>)
fajda – fayda (<i>age. s. 79</i>)	hakkof – hakkın (<i>age. s. 40</i>)
fajdaljija – faydalı (<i>age. s. 152</i>)	hakljija – haklı (<i>age. s. 115</i>)
falamgi – falanı (<i>age. s. 13</i>)	hakljija – haklı (<i>age. s. 68</i>)
fani – fani (<i>age. s. 107</i>)	halaf – helal (<i>age. s. 12</i>)
farz – farz (<i>age. s. 57</i>)	halat – alet (<i>age. s. 73</i>)
fiçir – fikir (<i>age. s. 55</i>)	halje – hal (<i>age. s. 62</i>)
fikra – fikir (<i>age. s. 137</i>)	hamal – hamal (<i>age. s. 38</i>)
fodul – fodul (<i>age. s. 86</i>)	hamd – hamd (<i>age. s. 132</i>)
fukaralık – fukaralık (<i>age. s. 71</i>)	hamza – hamza (<i>age. s. 10</i>)
fukare – fukaralar (<i>age. s. 129</i>)	haram – haram (<i>age. s. 50</i>)
fukarem – fukaralaşyorum (<i>age. s. 61</i>)	harboji – harpler (<i>age. s. 45</i>)
fursat – fırsat (<i>age. s. 152</i>)	harçi – harcıyor (<i>age. s. 109</i>)
galjba – galiba (<i>age. s. 80</i>)	harçış – harcıyorsun (<i>age. s. 116</i>)
galjiba – galiba (<i>age. s. 8</i>)	harf – harf (<i>age. s. 21</i>)
gamoi – gamlar (<i>age. s. 51</i>)	harfoji – harfler (<i>age. s. 21</i>)
gazija – gazi (<i>age. s. 29</i>)	has – has (<i>age. s. 21</i>)
gurbet – gurbet (<i>age. s. 100</i>)	hasaf – asaf (<i>age. s. 12</i>)
habiba – habibin (<i>age. s. 37</i>)	hasan – hasan (<i>age. s. 10</i>)
hadisi – hadisler (<i>age. s. 28</i>)	hasetçije – hasetçiler (<i>age. s. 33</i>)
hadisi – hadisler (<i>age. s. 9</i>)	hava – hava (<i>age. s. 78</i>)
hadželje – acele (<i>age. s. 29</i>)	havuz – havuz (<i>age. s. 130</i>)
hadži – hacı (<i>age. s. 10</i>)	hazır – hazır (<i>age. s. 122</i>)
hadžilik – hac (<i>age. s. 53</i>)	hazır – hazır (<i>age. s. 71</i>)
hafiz – hafız (<i>age. s. 53</i>)	hazreti – hazreti (<i>age. s. 31</i>)
hairljija – hayırlı (<i>age. s. 26</i>)	hendek – hendek (<i>age. s. 82</i>)
hairvidelje – hayır görenler (<i>age. s. 13</i>)	hesapejeçi – hesapladıkça (<i>age. s. 70</i>)
hajalj – hayal (<i>age. s. 141</i>)	hesapim – hesaplıyorum (<i>age. s. 8</i>)
hajir – hayır (<i>age. s. 14</i>)	hidajet – hidayet (<i>age. s. 51</i>)
hajlifa – halife (<i>age. s. 19</i>)	hidajetljejsa – hidayetlendiriyor (<i>age. s. 19</i>)
hajrat – hayrat (<i>age. s. 152</i>)	hiljet – hile (<i>age. s. 110</i>)
hajret – hayret (<i>age. s. 90</i>)	hise – hisse (<i>age. s. 39</i>)
hajvan – hayvan (<i>age. s. 51</i>)	hizmeçar – hizmetkar (<i>age. s. 112</i>)
hajvana – hayvan (<i>age. s. 90</i>)	huçumat – hükümet (<i>age. s. 89</i>)
hakikatne – hakiki (<i>age. s. 5</i>)	huçumatske – hükümetin (<i>age. s. 38</i>)
hakikatno – hakikaten (<i>age. s. 24</i>)	husen – hüseyin (<i>age. s. 12</i>)
hakikatno – hakiki (<i>age. s. 9</i>)	husnizan – hüsnü zan (<i>age. s. 143</i>)

hutbe – hutbe (age. s. 14)	kabul – kabul (age. s. 13)
ibadet – ibadet (age. s. 66)	kabulet – kabul et (age. s. 119)
ibadeti - ibadetler (age. s. 125)	kadri – kadri (age. s. 12)
ibret – ibret (age. s. 136)	kadrija – kadri (age. s. 10)
ibret – ibret (age. s. 95)	kafez – kafes (age. s. 116)
idžati – icatlar (age. s. 64)	kahar – kahır (age. s. 54)
iftira – iftira (age. s. 114)	kahari – kahrediyor (age. s. 54)
iftira – iftira (age. s. 55)	kajde – kaide (age. s. 86)
igbal – ikbal (age. s. 66)	kaljem – kalem (age. s. 24)
igballija – ikballı (age. s. 108)	kamberi – kamber (age. s. 11)
ihtibar – itibar (age. s. 149)	kanajet – kanaat (age. s. 119)
ihtibarljija – itibarlı (age. s.9)	kanajet – kanaat (age. s. 50)
ilim – ilim (age. s. 28)	karar – karar (age. s. 25)
iljačljija – ilačlı (age. s. 126)	kariman – keriman (age. s. 10)
iljaç – ilaç (age. s. 43)	kasap – kasap (age. s. 38)
iljezet – lezzetli (age. s. 25)	katilj – katil (age. s. 55)
iljham – ilham (age. s. 14)	katilja – katili (age. s. 44)
iljim – ilim (age. s. 24)	kave – kahve (age. s. 91)
iljimdar – ilimdar (age. s. 50)	keljam – kelam (age. s. 31)
iljimljiljem – ilimliyim (age. s. 38)	kılıf – kılıf (age. s. 46)
iljmoji – ilimler (age. s. 24)	kismet – kismet (age. s. 145)
iman – iman (age. s. 28)	kismet – kismet (age. s. 70)
imana – imanı (age. s. 29)	kiyamet – kıyamet (age. s. 127)
inajet – inat (age. s. 55)	kimet – kıymet (age. s. 66)
inajetčija – inatçı (age. s. 45)	kimet – kıymet (age. s.7)
inčar – inkar (age. s. 29)	kimetljija – kıymetli (age. s.7)
inšallah – inşaallah (age. s. 8)	kitap – kitap (age. s.9)
insan – insan (age. s.7)	kitapi – kitaplar (age. s. 20)
insanijetlik – insanijetlik (age. s. 107)	kitapof – kitabı (age. s. 8)
işareti – işaretler (age. s. 24)	kjamilj – kamil (age. s. 141)
isharči – harcayacak (age. s. 119)	komardžiska – kumarçılarnın (age. s. 111)
israf – israf (age. s. 75)	kur'an – kur'an (age. s. 27)
jesir – esir (age. s. 51)	kusur – kusur (age. s. 146)
jetimski – yetimce (age. s. 50)	kusur – kusur (age. s. 8)
jusuf – yusuf (age. s. 12)	kuvvet – kuvvet (age. s. 8)
jusuf – yusuf (age. s. 50)	lanet – lanet (age. s. 29)
kabahatljije – kabahatlı (age. s. 95)	ljezet – lezzet (age. s. 31)

ljezetljija – lezzetli (age. s. 111)	muhammedove – muhammedin (age. s.9)
ljezetljija – lezzetli (age. s. 126)	muharebe – muharebe (age. s. 36)
ljuzum – lüzum (age. s. 57)	muharrem – muharrem (age. s. 10)
maana – mana (age. s. 53)	muhtač – muhtaç (age. s. 29)
maarufet – marifet (age. s. 117)	muîmîn – mümin (age. s. 29)
mahçeme – mahkeme (age. s. 96)	munafik – münafik (age. s. 29)
mahljukat – mahlukat (age. s. 141)	munakaşa – münakaşa (age. s. 139)
mahmutljerden – mahmutlardan (age. s. 45)	mureçep – mürekkep (age. s. 28)
maksuti – maksut (age. s. 11)	murşida – mürşit (age. s. 88)
mal – mal (age. s. 50)	murveta – mürvet (age. s. 12)
marufet – marifet (age. s. 46)	muslim – müslüm (age. s. 105)
marufetlici – marifetlikler (age. s. 56)	muslimanam – müslümanım (age. s. 28)
mazlami – mazlum (age. s. 10)	muso – muso (age. s. 55)
mazum – mahzun (age. s. 135)	muşterije – müşteriler (age. s. 67)
medžbur – mecbur (age. s. 23)	muşterijem – müşteriyle (age. s. 68)
megdan – meydan (age. s. 25)	muşteriji – müşteriye (age. s. 68)
mekruh – mekruh (age. s. 126)	muzevir – müzevir (age. s. 83)
meljek – melek (age. s. 28)	nafaka – nafaka (age. s. 32)
memljeçet – memleket (age. s.7)	najkimetljija – en kıymetli (age. s. 113)
memnun – memnun (age. s. 35)	najkuvvetlija – en kuvvetli (age. s. 29)
merak – merak (age. s. 24)	naklettisala – nakletmiş (age. s. 37)
merakljije – meraklılar (age. s. 121)	namegdan – meydanda (age. s. 33)
merđani – mercanlar (age. s. 38)	nasihat – nasihat (age. s.9)
merhamet – merhamet (age. s. 76)	nasihati – nasihatler (age. s.5)
merhametlik – merhametlik (age. s. 140)	nasip – nasip (age. s. 70)
merkez – merkez (age. s. 153)	neşat – neşet (age. s. 11)
meseljinja – meseleler (age. s. 131)	nesljina – nesiller (age. s. 25)
mızrak – mızrak (age. s. 77)	nesljina – nesiller (age. s. 35)
miljet – millet (age. s. 120)	niçah – nikah (age. s. 130)
miljet – millet (age. s. 33)	nijet – niyet (age. s.7)
mimçun – mümkün (age. s. 138)	noksanljija – noksanlı (age. s. 22)
mirazdžija – mirasçı (age. s. 44)	nuhija – nuh (age. s. 12)
mubarek – mübarek (age. s. 27)	nur – nur (age. s. 105)
muderris – müderris (age. s. 53)	nur – nur (age. s. 28)
muhabet – muhabbet (age. s. 113)	nurljejsa – nurlandırıyor (age. s. 19)
muhadžirlik – muhacirlik (age. s. 98)	nurljejsujet – nurlandırıyor (age. s. 143)
muhammed – muhammed (age. s. 17)	nurljija – nurlu (age. s. 106)

ofukaref – fukaralaştı (age. s. 81)	sahibi – sahibi (age. s. 24)
ofukaruje – fukaralaştırır (age. s. 35)	saj – sahi (age. s. 44)
omer – ömer (age. s.9)	saj – sahi (age. s. 66)
orezilji – rezil ol (age. s. 86)	sajbiji – sahibi (age. s. 13)
osman – osman (age. s.9)	sajdisane – sahiden (age. s.9)
osmanski – osmanlıca (age. s. 46)	sakatos – sakatlık (age. s. 115)
rabija – rabia (age. s. 10)	salat – salat (age. s. 27)
rahatlık – rahatlık (age. s. 13)	saljep – salep (age. s. 67)
rahatlık – rahatlık (age. s. 96)	saljih – salih (age. s. 38)
rahatne – rahatlasınlar (age. s. 13)	sanaat – sanat (age. s. 120)
rahmet – rahmet (age. s. 13)	sanatçija – sanatçı (age. s. 120)
rahmet – rahmet (age. s. 28)	sandık – sandık (age. s. 46)
rakipa – rakiip (age. s. 90)	sarafa – sarrafı (age. s. 96)
ramiz – ramiz (age. s. 48)	sebapi – sevaplar (age. s. 135)
rasim – rasim (age. s. 11)	sedefne – sedefli (age. s. 14)
razija – razı (age. s. 19)	sefa – sefa (age. s. 81)
razija – razı (age. s. 33)	şehida – şehit (age. s. 28)
redžepi – recep (age. s. 12)	şeiħ – şeyh (age. s. 32)
redžepiar – recepler (age. s. 10)	şeja – şeyden (age. s. 36)
rezilj – rezil (age. s. 86)	sejdija – seyit (age. s. 12)
rızk – rızık (age. s. 135)	sejfof – seyfonun (age. s. 12)
rızk – rızık (age. s. 32)	selam – selam (age. s. 27)
rizvan – rıdvan (age. s. 11)	selamunaleçum – selam aleyküm (age. s. 60)
rusat – ruhsat (age. s. 152)	selj – sel (age. s. 36)
ruşvet – rüşvet (age. s. 42)	seljam – selam (age. s. 60)
ruždije – rüştiye (age. s. 35)	seljamet – selamet (age. s. 123)
sabah – sabah (age. s. 42)	seljamet – selamet (age. s. 51)
sabahalje – sabahleyin (age. s. 73)	seljatin – selaattin (age. s. 54)
sabalık – sabahlık (age. s. 102)	seljim – selim (age. s. 11)
sabaski – sabah (age. s. 129)	şemo – şemseddin (age. s. 10)
sabidin – samedin (age. s. 10)	sened – senet (age. s. 30)
saburluk – sabırlık (age. s. 29)	şer – şer (age. s. 116)
sadaka – sadaka (age. s. 135)	şerif – şerif (age. s. 12)
sadeka – sadaka (age. s. 30)	sevдах – sevda (age. s. 113)
sadi – sadi (age. s. 32)	şeytana – şeytandan (age. s. 29)
sahat – saat (age. s. 53)	sıddık – sıdık (age. s. 31)
sahiba – sahibi (age. s. 28)	şiddet – şiddet (age. s. 85)

sifata – sıfatı (age. s. 29)	terbijetljija – terbiyeli (age. s. 85)
siljah – silah (age. s. 72)	terbijetsizlik – terbiyesizlik (age. s. 35)
sofra – sofrā (age. s. 59)	teuvhid – tevhit (age. s. 143)
šohret – šöhret (age. s. 135)	tudđar – tüccar (age. s. 104)
sokak – sokak (age. s. 83)	tujbe – tövbe (age. s. 90)
šube – šüphe (age. s. 141)	ukabuliš – kabul etsen (age. s. 105)
šučur – šükür (age. s. 20)	vadžib – vacip (age. s. 57)
suizan – suizan (age. s. 143)	vait – vahit (age. s. 10)
šukrija – šükrü (age. s. 10)	vakat – vakit (age. s. 9)
suljeiman – süleyman (age. s. 54)	vatana – vatanı (age. s. 29)
suljo – sülo (age. s. 54)	vatandaši – vatandaşlar (age. s. 21)
sultanof – sultanın (age. s. 41)	vazife – vazife (age. s. 129)
sunnet – sünnet (age. s. 28)	vazife – vazife (age. s. 8)
tabi – tabii (age. s. 153)	vehapi – vahap (age. s. 10)
tabi – tabii (age. s. 7)	veljet – velet (age. s. 116)
tabijet – tabiat (age. s. 101)	vezir – vezir (age. s. 86)
tabijet – tabiat (age. s. 40)	vitre – fitre (age. s. 138)
tabijetno – tabiatlı (age. s. 14)	vudžut – vücut (age. s. 50)
tadž – taç (age. s. 38)	zaim – zaim (age. s. 11)
tamamljejsame – tamamlayalım (age. s. 23)	zalimčara – zalim karı (age. s. 91)
tambura – tambur (age. s. 14)	zalimu – zalime (age. s. 113)
tamîm – tamam (age. s. 92)	zaljim – zalim (age. s. 135)
tamir – tamir (age. s. 104)	zaman – zaman (age. s. 37)
tasavuf – tasavvuf (age. s. 109)	zan – zan (age. s. 141)
tasavvuf – tasavvuf (age. s. 5)	zanajet – zanaat (age. s. 55)
tedrube – tecrübe (age. s. 74)	zanajet – zanaat (age. s. 73)
tedžrube – tecrübe (age. s. 14)	zanajeti – zanaatlar (age. s. 116)
tefteri – defterler (age. s. 152)	zarar – zarar (age. s. 39)
tehlječe – tehlike (age. s. 137)	zarardžija – zararçı (age. s. 36)
tehlječe – tehlike (age. s. 75)	zarfot – zarflar (age. s. 152)
tekra – tekrar (age. s. 136)	zaval – zarar (age. s. 122)
tekra – tekrar (age. s. 55)	zečat – zekat (age. s. 75)
tekralsujene – tekrarlananlar (age. s. 125)	zefkot – zevkli (age. s. 140)
temiz – temiz (age. s. 111)	zekat – zekat (age. s. 135)
temizlik – temizlik (age. s. 68)	zeki – zeki (age. s. 12)
tendžere – tencere (age. s. 47)	zerzelje – zelzele (age. s. 36)
terbijet – terbiye (age. s. 7)	zija – ziya (age. s. 11)

zijaret – ziyaret (*age. s. 149*)
 zulüm – zulüm (*age. s. 135*)
 zulüm – zulüm (*age. s. 50*)

zulümçara – zulüm karı (*age. s. 84*)
 zumrut – zümrüt (*age. s. 107*)

Goraca'da Farsça kelimeler

abdest – abdest (*Redžeplari. s. 91*)
 aşiçare – aşikar (*age. s. 133*)
 baht – baht (*age. s. 41*)
 bakırdan – bakırdan (*age. s. 46*)
 bakşiş – bahşiş (*age. s. 77*)
 barabar – beraber (*age. s. 23*)
 bejhude – beyhude (*age. s. 29*)
 berber – berber (*age. s. 45*)
 beter – beter (*age. s. 58*)
 beteri – beterler (*age. s. 87*)
 buljbulj – bülbül (*age. s. 124*)
 buljbuljçe – bülbülcük (*age. s. 116*)
 buljbuljski – bülbülce (*age. s. 25*)
 buljbuljsko – bülbülden (*age. s. 25*)
 çar – kâr (*age. s. 140*)
 çehre – çehre (*age. s. 67*)
 çelj – kel (*age. s. 86*)
 çengelj – çengel (*age. s. 82*)
 çeşiti – çeşitler (*age. s. 102*)
 çeşiti – çeşitler (*age. s. 29*)
 çeşma – çeşme (*age. s. 109*)
 çeşit – çeşit (*age. s. 136*)
 çor – kör (*age. s. 39*)
 çoraf – kör (*age. s. 135*)
 çorba – çorba (*age. s. 74*)
 dembelji – tembeller (*age. s. 66*)
 dembeljik – tembellik (*age. s. 71*)
 dembeljuješ – tembelşeyyorsun (*age. s. 79*)
 derman – derman (*age. s. 40*)
 dermen – derman (*age. s. 38*)

dert – dert (*age. s. 72*)
 dertoji – dertler (*age. s. 124*)
 duşman – düşman (*age. s. 61*)
 duşmanski – düşmanca (*age. s. 36*)
 džamlji – camlı (*age. s. 47*)
 džerdan – gerdan (*age. s. 145*)
 džerdani – gerdanlar (*age. s. 153*)
 džerdanof – gerdanlı (*age. s. 145*)
 džomret – cömert (*age. s. 51*)
 džomretu – cömerte (*age. s. 50*)
 ezbere – ezber (*age. s. 125*)
 ferman – ferman (*age. s. 66*)
 fişezi – fişekler (*age. s. 46*)
 hastalak – hastalık (*age. s. 108*)
 hastalık – hastalık (*age. s. 43*)
 hepten – hepten (*age. s. 23*)
 hodže – hocalar (*age. s. 103*)
 hor – hor (*age. s. 74*)
 horospidžilik – orospuculuk (*age. s. 117*)
 horospija – orospu (*age. s. 112*)
 hoş – hoş (*age. s. 49*)
 huj – huy (*age. s. 59*)
 kavga – kavga (*age. s. 76*)
 kese – kese (*age. s. 41*)
 laf – laf (*age. s. 27*)
 laf – laf (*age. s. 7*)
 lafoji – laflar (*age. s. 5*)
 lafuar – sözlük (*age. s. 14*)
 mihriman – mihriban (*age. s. 11*)
 muhur – mühür (*age. s. 105*)

mum – mum (age. s. 70)	sindžir – incirle (age. s. 111)
namazi – namaz (age. s. 29)	šiše – šiše (age. s. 111)
namčorluk – nankörlük (age. s. 67)	taht – taht (age. s. 41)
nišan – nišan (age. s. 8)	tazeljejsan – tazeliyorsun (age. s. 44)
paçlık – paklık (age. s. 57)	terezija – terazi (age. s. 138)
paçne – pak (temiz) olan (age. s. 57)	tereziya – terazi (age. s. 91)
padišah – padişah (age. s. 93)	testija – testi (age. s. 128)
para – para (age. s. 42)	tufeku – tüfeğe (age. s. 47)
parçence – parçacık (age. s. 32)	usta – usta (age. s. 48)
pazar – pazar (age. s. 39)	zeherljija – zehirli (age. s. 126)
pejgamber – peygamber (age. s. 17)	zeherljija – zehirli (age. s. 92)
pejgamberove – peygamberin (age. s.9)	zengil – zengin (age. s. 22)
pelivan – pehlivan (age. s. 35)	zengilj – zengin (age. s. 60)
pendžer – pencere (age. s. 119)	zengilja – zengine (age. s. 113)
pendžere – pencere (age. s. 47)	zengilji – zenginler (age. s. 97)
pišman – pişman (age. s. 79)	zengiljojna – zengindir (age. s. 35)
pišmanlık – pişmanlık (age. s. 123)	zengiljske – zenginlerin (age. s. 129)
pišmanlık – pişmanlık (age. s. 75)	zengilu – zengine (age. s. 134)
pobeter – daha beter (age. s. 87)	zenginlik – zenginlik (age. s. 20)
pozengilj - zenginleşti (age. s. 154)	zijan – ziyana (age. s. 54)
rehbera – rehber (age. s. 88)	zindanhane – zindan hane (age. s. 43)
serbes – serbest (age. s.9)	zor – zor (age. s. 81)
sersemlik – sersemlik (age. s. 123)	

Sonuç ve Öneriler:

Gora dili bugün Sırpçanın, Makedoncanın ve Boşnakçanın etkisinde kalmış olup bu dillerin karışımı konuşuluyor gibi görünse de Türkçeden olduğu gibi bu toprakları 500 yılın üzerinde hakimiyet altında tutan, İslam dinini yayan Osmanlı Devleti'nin sayesinde Arapça ve Farsça kelimeler de Türkçenin kullanılmasıyla yerleşmiştir. Goracanın kullandığı kelimelerde Türkçeden, Arapçadan ve Farsçadan kopmadığı açıkça görülmektedir.

Birçok ismin kullanıldığı Arapça yanında, Türkçe isimler de kaybolmadan kullanılmaktadır. Sırpça ve Boşnakça'nın etkisinden kurtulamayan Goralıların dilinde Arapça'dan sonra en çok kullanılan kelimelerin kökeni Türkçe ve Farsça'dır. Arapça ve Farsça kullanılan kelimelerin kökeni bugünkü Türkiye Türkçesi'nde yer alan ve kullanılan kelimelerdir. Ayrıca, pek az da olsa Rumca kelimeler de bulunmaktadır. Rumca kelimeler de Türkçe ile Goraca'ya yerleşmiştir. Kosova nüfusunun %95'inin Arnavut olmasına rağmen Arnavutça'nın etkisi hiç denecek kadar azdır. Arnavutların soyadlarında bulunan (Xhin-olli - Cin-oğlu/ Dev-olli – Dev – oğlu / Feriz-olli – Feriz-oğlu / Kasap-olli – Kasap-oğlu gibi) “i” eki Goralıların da soyadlarında bulunmaktadır (Redžep-lar-i – Recep – ler/ Maksut-i – Maksut gibi). Bunlar da ayrı özelliklerdir.

Gora Dili'ni (Goraca'yı), Sırpça, Boşnakça ve Makedonca'dan ne kadar etkilenmiş olsa da ayıran birinci ve en önemli özelliği Türk Dili'nin (Türkçe'nin) fiillerini (fiil kök ve gövdelerini Türkçe kullanarak önek veya sondan eklemeleri Sırpça, Boşnakça ya da Makedonca (bık-tisuje/bık-tır-ı-yor, ne-bık-tisuje/bıktırmıyor, kulan-disuje/kullan-ı-yor, kan-disan/kan-mış, ne-kandisuj/kan-ma gibi) kullanmalarındadır. Sırpça'da, Boşnakça'da, Makedonca'da Türkçe'nin fiil kökleri kullanılmaz.

Gora Dili'nin (Goraca'nın) ikinci en önemli özelliği Sırpça'nın, Boşnakça'nın, Makedonca'nın yazı dilinde kullanılmayan ve bulunmayan “I ı ve Î î “ sesleridir (harfleri). Bu sesler (harfler) en çok Türkçe kelimelerde, hem fiillerde, hem isimlerde, hem de eklerde (kîtlık – kıtlık / sîkîntîlici – sıkıntılar gibi) kullanılmaktadır.

Bugün, Gora bölgesine sahip çıkmış gibi görünen, en çok araştıran ve inceleyen Avrupa bilim adamları ile vakıflarıdır. Yüzlerce mezar taşının götürüldüğü hatta kazınarak mezar taşlarının alınıp götürüldüğünü Gora'da yaşayan ahali söylemektedir. Hangi sebeplerle veya çıkarlarla dört, beş ülkenin Goralılara vatandaşlık (pasaport) verdiklerini bilmiyoruz. Buna keza Türk kurumlarının ve bilim adamlarının en az ilgilendiğini ve Goralıların kendi kaderlerine terk edildiklerini biliyor ve görüyoruz.

Türklerle yakın ilişkisi ve akrabalığı olduğuna inandığımız Goralıların ismini taşıyan Gora bölgesinde tarih kültür, dil ve edebiyat (şiir, şarkı, türkü, vezin, kafiye) ürünleri... halk bilimciler, dilciler, tarihçiler, etnologlar, yazıt bilimciler vd. bilim adamları tarafından araştırılıp incelenmeli ve kitaplar hâlinde yayımlanmalıdır.

Kosova ve Makedonya'daki Osmanlı Dönemi'ne ait mezar taşları genelde mezarlıklarda, cami ve tekkelerin hazirelerinde, türbelerde, yadırlarda; müzelerde, depolarda bulunmaktadır. Her biri ait oldukları dönemle ilgili değerli bilgileri içeren bu mezar taşları yapım teknikleri, şekil ve içerik özellikleri bakımından Asya'dan Anadolu'ya; Anadolu'dan da Balkanlar'a ve Doğu Avrupa'ya uzanan Türk mezar taşı geleneğinin devamı niteliğindedir. Bütün bu özelliklerine rağmen Kosova ve Makedonya'daki Osmanlı Dönemine ait mezar taşlarına (tıpkı ülkemizde olduğu gibi) gereken önem verilmemiş; pek çok mezarlık ve mezar taşı farklı sebeplerle yok edilmiştir. Geride kalan mezar taşlarının yok edilmemesi için: TDK, TTK, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, üniversiteler ve konuyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlar dar anlamda Kosova ve Makedonya'daki geniş anlamda ise Balkanlar ve Doğu Avrupa coğrafyasındaki mezar taşlarıyla ilgili kapsamlı projeler hazırlamalı ve bir an önce bu projeleri hayata geçirmelidirler. Hazırlanacak projelerde farklı disiplinlerden (dil, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, epigrafi...) bilim adamlarının birlikte çalışmalarına imkân sağlanmalıdır. Balkanlardaki ve bütün Doğu Avrupa coğrafyasındaki Osmanlı Dönemi'ne ait mezar taşlarının envanter tespiti yapıp albümleri, katalogları hazırlanmalı; söz konusu eserler dil, tarih, etnoloji, epigrafi vd. açıdan bilimsel yöntem ve teknikler kullanılarak incelenip çok dilli ve karşılaştırmalı olarak yayımlanmalıdır Alyılmaz, 2016: 56-59).

Kaynaklar

- ALYILMAZ, C. (2016). Kosova ve Makedonya'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarının Bugünkü Durumu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 56-93.
- CVIJIĆ, J. (1987). *Balkansko Poluostrvo*. GOS, knjiga II, Beograd..
- DOKLJE, N (2000). *Goranski Narodni Pesni*. Skoplje. 2000.
- DŽOGOVIĆ, A, “ Mitovi, Predanja i Vjеровanja Tursko – Mongolskih Naroda u Gori i Zupi” Alem, br. 118. 2.
- HASANI, H (1995). *Migraciya Stanovništva Gore*. Beograd.
- İDRİZİ, S. (2004). *Gora Jedan Pogled Unazad*. Dragaş.
- Kosova Salnamesi*, s, 4. 1876 sayımları, çev. M. Yahya – M. Ayanoğlu. İstanbul, 2002.
- Osmanlı Devleti Arşivi, s, 5/1330
- REDŽEPI, İ. (2014). *GORA i Njene Etničke Karakteristike*” Dragaş.
- <http://www.tdk.gov.tr/>

Ekler:**Redžepari'nin kitabında kaynak kişilerin ad ve soyadları:**

Adı ve Soyadı	Yaşı	Yeri
Abaz Z. Mirčo	(1933 – 2013)	Zljiptok
Abdulah Rahte	(1964 -)	Brod
Ahmet Balje	(1920 – 2001)	Resteljica
Ahmet Ferizof Jahmini	(1948 -)	Zljiptok
Aljija Č. Demiri	(1954 -)	Zljiptok
Bedžet Redžepar	(1937 -)	Zljiptok
Besim Ljulji	(1958 -)	Prizren
Bešir Sejfof	(1966 -)	Zljiptok
Čamilj Ljama	(1944 -)	Prizren
Dursun Hamza	(1941 – 2007)	Zljiptok
Emrula Koska	(1830 – 1936)	Zljiptok
Emrula R. Redžepari	(1966 -)	Prizren
Ešref Eminof Ozkaçak	(1950 -)	Brod
Hadži Husen Balje	(1947 -)	Resteljica
Hadži Redžep Zenun Ramčefci	(1953 -)	Zljiptok
Hadži Rizvan Boza	(?)	Resteljica
Hadži Šemo	(?)	Bolje
Hanima Murveta Kajkuš	(1954 -)	Globočica
Hasaf H. Kadri	(1945 -2013)	Zljiptok
Hasan Čučulj	(1923 – 2010)	Brod
Hazir Kuljiçi	(1940 – 2013)	Višegrad
Jusuf İ. Redžepar	(1934 – 2008)	Zljiptok
Kariman Redžepar	(1930 – 1985)	Zljiptok
Mihriman Š. Bagaleski	(1935 – 2012)	Zljiptok
Muharrem R. Hamza	(1943 -)	Zljiptok
Nešat Kamberi	(?)	Zljiptok
Nuhija S. Redžepari	(1949-)	Zljiptok
Rabija Mazlami	(1912 – 1981)	Zljiptok
Rasim Uka	(1943 -)	Prizren
Ruva N. Vehapi	(1909 – 1986)	Zljiptok
Sabidin Čufta	(1955 -)	Resteljica
Sejdija Redžepi	(1926 – 2009)	Radeša
Seljim Čučulj	(1925 – 1995)	Brod
Šerif Muška	(1955 – 2009)	Resteljica
Šukrija Kadri	(1932 – 1993)	Zljiptok
Udaija	(1950 -)	Brod
Vait Hamza	(1945 – 2005)	Zljiptok
Zaim	(1934 -)	Šištejec
Zeki Toska	(1960 -)	Prizren
Zenun Maksuti	(1953 -)	Brod
Zija F. Redžepar	(1945 -)	Zljiptok

Goraca Alfabe karşılıkları:

Goraca'nın Harfleri	Türkçe Karşılığı
A a	Normal A a
B b	Normal B b
C c	TS ts
Č č	Yumuşak Ç ç
Ć ć	Sert Ç ç
D d	Normal D d
Đ đ	Yumuşak C c
Dž dž	Sert C c
E e	Normal E e
F f	Normal F f
G g	Normal G g
H h	Normal H h
I i	Normal İ i
J j	Normal Y y
K k	Normal K k
L l	Normal L l
Lj lj	LY ly
M m	Normal M m
N n	Normal N n
Nj nj	NY ny
O o	Normal O o
P p	Normal P p
R r	Normal R r
S s	Normal S s
Š š	Normal Ş ş
T t	Normal T t
U u	Normal U u
V v	Normal V v
Z z	Normal Z z
Ž ž	Normal J j
Ī ī ¹³	Uzun I ı
I ı	Normal I ı

¹³ “Sırpça’nın, Makedonca’nın ve Boşnakça’nın yazı dilinde kullanılmayan Türkçe’nin “ı” sesi (harfi) Gora Dili’nde “ Ī ī ve I ı” şekliyle kullanılmaktadır. Bu seslerin Gora Dili’nde kullanılması Türkçe’den kopmadığının ifadesidir. Özellikle Türk diline ait olan kelimelerde ve isimden isim yapma “lık/lük” eklerinde görülmektedir. Boşnakça’nın, Sırpça’nın ve Makedonca’nın yazı dillerinde bu “ Ī / ĩ” sesi yoktur”.